

Znanstveno-istraživačka djelatnost na izvorima za hrvatsku povijest - "Srednjovjekovni izvori za hrvatsku povijest"

Od 1991. godine pri Ministarstvu znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske provodi se znanstveni projekt pod naslovom: *Srednjovjekovni izvori za hrvatsku povijest: a) Codex diplomaticus, Supplementa (do 1399.); b) Monumenta Croatica Vaticana (do 1526.)*. Predlagač projekta je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, a voditelj (glavni istraživač) dr. Josip Barbarić. Suradnici na projektu su dr. Josip Kolanović, prof. Andrija Lukić i prof. Jasna Marković.

Iz naslova projekta je očigledno da se veliki i osnovni dio posla na njegovu provođenju odvija u inozemstvu, u Vatikanu, tajnom arhivu. Projekt, naime, ima dva zadatka. Zadatak a) ostvaruje se u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti, u njezinu Zavodu za povijesne znanosti, gdje se nastavlja rad na Diplomatičkom zborniku prikupljanjem i obradom povijesnih izvora za Dodatke (Supplementa) Diplomatičkog zbornika. Zadatak izvršavaju dr. Josip Barbarić i

prof. Jasna Marković. Dosada je, naime, objavljeno osamnaest svezaka Diplomatičkog zbornika (*Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*) koji obuhvaćaju diplomatičku građu, dakle povijesne diplomatičke izvore za hrvatsku povijest do 1399. godine. Naknadnim istraživanjem u hrvatskim i inozemnim arhivskim ustanovama utvrđeno je da postoji diplomatička građa, odnosno diplomatički povijesni izvori za hrvatsku povijest za isto vremensko razdoblje, koja još nije evidentirana, obrađena i objavljena. Objavljivanjem Dodataka Diplomatičkom zborniku bit će obuhvaćena, barem se tako nadamo, sva diplomatička građa koja se čuva u hrvatskim arhivskim ustanovama, kod privatnih imalaca, a djelomice i u inozemnim arhivskim ustanovama i koja je relevantna za hrvatsku povijest.

Što se zadatka b) tiče, valja primijetiti da su izvori za hrvatsku povijest Vatikanškog tajnog arhiva u nas objavljeni tek djelomično i fragmentarno, u različitim serijama povijesnih izvora, ali ne i sustavno. Pa i onda kada su objavljivani, primjerice u diplomatičkom zborniku, preuzimani su iz već postojećih edicija povijesnih izvora što su ih objavili drugi

europski narodi. Većina je, naime, europskih zemalja u različitim serijama već objavila sustavno istraženu arhivsku građu Vatikanskog tajnog arhiva, posebice onu do 1526. godine. Naše više nego očigledno zaostajanje za europskim kršćanskim svijetom i na tom području valja pripisati i donekle uvriježenom mišljenju, kako u Vatikanskom tajnom arhivu nema diplomatske građe značajne za hrvatsku povijest. Da je ovakvo mišljenje pogrešno i pogubno za hrvatsku povijesnu znanost, pokazao je voditelj Kaptolskog arhiva u Zagrebu prof. Andrija Lukinović koji je samo u šest registara (jedan registar sadrži oko 3 000 stranica) "Avinjanskog sužanštva" samo za Zagrebačku biskupiju evidentirao 195 dokumenata, a kakvi će rezultati biti kada se istraži građa što se odnosi na ostale hrvatske biskupije i različite opatije? Nemoguće bi bilo svu tu silnu građu uvrstiti u *Diplomatički zbornik* ili u njegove *Dodatke*, a bila bi to i vrsta očiglednog nasilja nad arhivskim fondovima i zbirkama Vatikanskog tajnog arhiva. Pa ipak, tu preznačajnu građu za hrvatsku povijest valja istražiti, evidentirati, snimiti i donijeti u Hrvatsku kako bi se tada sustavno moglo prići obradbi te građe i njezinu objavljivanju.

Unatoč velikim poteškoćama rad na sustavnom istraživanju, evidentiranju i snimanju arhivske, ponajprije diplomatske građe do 1526. godine sretno je započeo. Istražena je, evidentirana i snimljena serija Apostolske komore "Obligaciones et soluciones" (1298-1526), pa je tako prvi svezak srednjovjekovnih izvora za

hrvatsku povijest Vatikanskog tajnog arhiva već spreman za tisak. Istodobno se nastavlja rad na sustavnom evidentiranju povijesnih izvora relevantnih za Hrvatsku, tj. *Vatikanskih i Avinjanskih registara te Registara suplika*. Sada se građa evidentira, a prema novčanim mogućnostima ona se snima i doprema u Zagreb. Valja reći da je veliku pomoć ostvarivanju ovog projekta pružio blagopokojni ravnatelj "Kršćanske sadašnjosti" dr. Josip Turčinović, zatim Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu. Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske omogućilo je jednom suradniku na projektu trojedni boravak i rad u Vatikanskom tajnom arhivu u 1989. godini, dakle prije demokratskih promjena u Republici Hrvatskoj, a u 1994. potpomoglo je rad trojice istraživača.

Većina katoličkih zemalja i naroda imaju u Rimu svoje institute kojima je svrha istraživanje prošlosti tih zemalja na građi Vatikanskog tajnog arhiva ili drugih arhiva Svete Stolice, pa i u arhivskim ustanovama Republike Italije. U Rimu postoji Hrvatski povijesni institut koji je do sada bio okupljalište crkvenih povjesničara. Sada bi on mogao odigrati veliku ulogu u proučavanju hrvatske povijesti u vaticanskim arhivima. Za sada Papinski hrvatski zavod sv. Jeronima zahvaljujući razumijevanju prijašnjeg rektora dr. Ratka Perića i sadašnjeg dr. Antona Benvina pomaže rad na ovom projektu.

Imajući sve to u vidu, u namjeri da uklonimo zaostatak nastao nepoznavanjem

ovih povijesnih izvora, odlučili smo pokrenuti projekt sustavnog proučavanja i objavljivanja povijesnih izvora što se čuvaju u vatikanskim arhivskim ustanovama. Zbog posebne uloge Vatikana i njegova odnosa prema drugim zemljama takvo je istraživanje posebice značajno. Tisućljetna povezanost Hrvatske i Rima najbolje se odražava upravo u bogatoj građi Tajnog vatikanskog arhiva i Vatikanske biblioteke gdje se čuvaju neza-

obilazni izvori za hrvatsku povijest. Stoga bi bilo neophodno povezivanje spomenutoga povijesnog instituta u Rimu i ustanova hrvatske države.

Na početku spomenuti suradnici na projektu već su gotovo spremili za tisak prvi svezak istražene arhivske građe Vatikanskog tajnog arhiva. Nadamo se da je to samo početak rada na sustavnom istraživanju građe Vatikanskog tajnog arhiva.

Josip Barbarić